

עם ו"י, וְאִתְעַבֵּיד הו"י. וְמָה הִיא אוֹמְרַת. (ישעיה א ד) הוֹי גוֹי חוּטֵא וְגוֹי. וְאִם תָּבוּ מְדַאשְׁתָּאֲרַת בֵּיה ה' תַּתָּא, הָרִי טַב. וְאִם לָאו, יִתְעַבֵּיד הו"י. הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (איכה ב ג) הַשִּׁיב אַחֲרֵי יָמֵינוּ מִפְּנֵי אוֹיֵב. וְיִתְעַבֵּידוּ הָרְשָׁעִים יַחַד (ש"ר) עֲלֵיהֶם.

וְבַהֲהוּא זְמַנָּא, יִתְעַבֵּידוּ הָרְשָׁעִים אֲדוֹנִים לְהוֹן, וּמִתְעַלָּה הַטְּמֵא דְאִיהוּ מִסְטָרָא דְשָׂרוּ שְׁל עֲשׂו, עַל אֱלִימֶלֶךְ וְנַעֲמִי. וְשָׂרוּ שְׁל יִשְׁמַעְאֵל, עַל מַחְלוֹן וְרוּת. וְבַהֲהִיא שַׁעְתָּא אֲמָרוּ, (ישעיה כו יג) ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעֻלוֹנוּ אֲדוֹנִים זוֹלְתָךְ.

וְבַהֲהִיא שַׁעְתָּא, (בראשית כו א) וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ. הָאֶרֶץ, דָּא גּוֹפָא. וְבַהֲהִיא שַׁעְתָּא, אִם יִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה הָרִי טַב. וְאִם לָאו, יִיתִי סַמָּא"ל רְכִיב עַל נַחֲשׁ, לְאֱלִימֶלֶךְ. (שם לב כו) וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכוֹל לוֹ וַיִּגַע בְּכַף יָרְכוּ. אֲזִיל לְאִתְתָּא נַעֲמִי, יְהַפֵּךְ לָהּ, וַיִּעַבֵּיד לָהּ דְּתִיחוּב, וַתְּהֵא בִישָׂא.

אִם אָדָם אֲתַפְרֵשׁ מִיְנָה, הָרִי טַב. כְּמָא דְאָמַר אִיּוֹב, (איוב ב י) כְּדַבֵּר אַחַת הַנְּבִלּוֹת תְּדַבְּרִי גַם אֶת הַטּוֹב נִקְבַּל מֵאֵת הָאֱלֹהִים וְהָרַע לֹא נִקְבַּל. הַעֲצָה דִּיהֵב לָךְ הַטְּמֵא, לֹא נִקְבַּל. וְאִם יָקוּם עֲצַת הַחֲטָא כְּמוֹ שְׂאֲמָרָה הִיא, וַיִּגְנֹב אוֹ יַעֲשֶׂה כָּל הָעֲבֵרוֹת שְׂבָעוּלָם, אַחַר כֶּף יִתְלוּהוּ עַל הָעֵץ וַיָּמוּת. זְהוּ שְׂפָתוֹב (רות א) וַיָּמָתוּ גַם שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן. וְנִשְׁאַרוּ ה"ה אֱלִמְנוֹת.

וְהַאֲמַר נַעֲמִי, וְמָה הִיא אוֹמְרַת. ו"י ו"י ו"ה. וְעַם כָּל זֶה נַעֲמִי אוֹמְרַת, (שם א יא) שְׂבָנָה בְּנוֹתֵי, שׁוּבוּ שׁוּבוּ בְּתִשׁוּבָה, הַעוֹד לִי בְּנִים בְּמַעֲי וְהָיוּ לָכֶם לְאִנְשִׁים, י"ו דְאִסְתַּלְקוּ. עֲרַפָּה מִסְטָרָא דְמִסְאָבוּ, תְּשׁוּב אֶל עַמָּה וְאֶל אֱלֹהֶיהָ. וְרוּת דְּבָקָה עִם נַעֲמִי. זְהוּ שְׂפָתוֹב (שם

(ישעיה א) הוֹי גוֹי חוּטֵא וְגוֹי. וְאִם שְׂבָנוּ מִשְׁנֵשְׂאָרָה בּוֹ ה' הַתַּחְתּוֹנָה - הָרִי טוֹב, וְאִם לָאו - יַעֲשֶׂה הו"י. זְהוּ שְׂפָתוֹב (איכה ב) הַשִּׁיב אַחֲרֵי יָמֵינוּ מִפְּנֵי אוֹיֵב. וַיַּעֲשׂוּ הָרְשָׁעִים יַחַד (ש"ר) עֲלֵיהֶם.

וּבְאִוְתוֹ זְמַן יַעֲשׂוּ הָרְשָׁעִים אֲדוֹנִים לָהֶם, וּמִתְעַלָּה הַטְּמֵא, שְׂהוּא מַצַּד שָׂרוּ שְׁל עֲשׂו, עַל אֱלִימֶלֶךְ וְנַעֲמִי, וְשָׂרוּ שְׁל יִשְׁמַעְאֵל עַל מַחְלוֹן וְרוּת. וּבְאִוְתָהּ הַשַּׁעָה אֲמָרוּ, (ישעיה כו) ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעֻלוֹנוּ אֲדוֹנִים זוֹלְתָךְ. וּבְאִוְתָהּ שַׁעָה, וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ. הָאֶרֶץ זֶה הַגּוֹף. וּבְאִוְתָהּ שַׁעָה, אִם יִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה - הָרִי טוֹב, וְאִם לֹא - יָבֵא סַמָּא"ל רְכִיב עַל נַחֲשׁ לְאֱלִימֶלֶךְ. (בראשית לב) וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכוֹל לוֹ וַיִּגַע בְּכַף יָרְכוּ. הוֹלֵךְ לְאִשָּׁה נַעֲמִי, יְהַפֵּךְ אוֹתָהּ, וַיַּעֲשֶׂה אוֹתָהּ שְׂפָתוֹב, וַתְּהִי רָעָה.

אִם אָדָם נִפְרַד מִמֶּנָּה - הָרִי טוֹב, כְּמוֹ שְׂאֲמַר אִיּוֹב (איוב ב) כְּדַבֵּר אַחַת הַנְּבִלּוֹת תְּדַבְּרִי גַם אֶת הַטּוֹב נִקְבַּל מֵאֵת הָאֱלֹהִים וְהָרַע לֹא נִקְבַּל. הַעֲצָה שְׂנַתֵּן לָךְ הַטְּמֵא, לֹא נִקְבַּל. וְאִם יָקוּם עֲצַת הַחֲטָא כְּמוֹ שְׂאֲמָרָה הִיא, וַיִּגְנֹב אוֹ יַעֲשֶׂה כָּל הָעֲבֵרוֹת שְׂבָעוּלָם, אַחַר כֶּף יִתְלוּהוּ עַל הָעֵץ וַיָּמוּת. זְהוּ שְׂפָתוֹב (רות א) וַיָּמָתוּ גַם שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן. וְנִשְׁאַרוּ ה"ה אֱלִמְנוֹת.

וְהַאֲמַר נַעֲמִי. וְמָה הִיא אוֹמְרַת? ו"י ו"י ו"ה. וְעַם כָּל זֶה נַעֲמִי אוֹמְרַת, (שם) שְׂבָנָה בְּנוֹתֵי, שׁוּבוּ שׁוּבוּ בְּתִשׁוּבָה, הַעוֹד לִי בְּנִים בְּמַעֲי וְהָיוּ לָכֶם לְאִנְשִׁים, י"ו שְׂהִסְתַּלְקוּ. עֲרַפָּה מִצַּד הַטְּמֵאָה תְּשׁוּב אֶל עַמָּה וְאֶל אֱלֹהֶיהָ. וְרוּת דְּבָקָה עִם נַעֲמִי. זְהוּ שְׂפָתוֹב (שם

וְרוּת דְּבָקָה עִם נַעֲמִי, וְרוּת דְּבָקָה עִם נַעֲמִי,

הָדָא הוּא דְכְתִיב, (שם א טו) אֶל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלָי. וְאִם תָּבוּ בְּתִיּוֹבְתָא, יִיְתִי אֱלִימְלָךְ, וַיִּיְתִי מַחְלוֹן. וְאִם תָּבוּ פֹלְהוּ, יִיְתִי שְׁמָא קְדִישָׁא עִילְאָה. וְאִם לֹא, יָמוּתוּ. הָדָא הוּא דְכְתִיב, (שם א ט) וַתֵּצֵא מִן הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה שְׁמָה וּשְׁתֵּי כְלוּתֶיהָ עִמָּה, נִפְקוּ מְגוּפָא. בְּהֵיחָא שְׁעֵתָא אִיהִי אֲזֵלַת לְנִטְרִי גֵן עֲדָן, תִּיעוּל מִינָה בְּגַנְתָּא דְעֲדָן, דְּחִיין לָהּ לְבַר, וְאֲזֵלַת בְּאַתְרֵי דְחֲשׂוּכָא. (שם ב ט) וַתְּהִי כָּל הָעִיר עֲלֵיהֶן וַתֵּאמְרֵן הַזֹּאת נַעֲמִי. בְּהֵיחָא שְׁעֵתָא אַמְרַת, (שם א כא) אֲנִי מְלֵאָה הַלְכְּתִי וְרִיקָם הַשִּׁיבְנִי ה', שְׁמָא קְדִישָׁא דְהוּא בִּי. הָדָא הוּא דְכְתִיב, (שם) וְה' עָנָה בִּי, שְׁמָא קְדִישָׁא דִּיהו"ה, אֶסְהִיד בִּי כָּל חוֹבִין דְעֵבִידְנָא. בְּהֵיחָא שְׁעֵתָא יִיְתִי נְחֹשׁ וְנָסִיב לָהּ לְשִׁפְחָה. בְּהֵיחָא שְׁעֵתָא אַמְרַת, (ישעיה א כא) אֵיכָה הָיְתָה לְזוֹנָה קְרִיָּה נְאֻמָּנָה מְלֵאֲתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יְלִין בַּהּ וְעַתָּה מְרֻצָּחִים. י"ו נִשְׁאָרוּ עָנִי וְדָל, עָנִי וְרוּכְבַּ עַל חֲמוֹר. דָּל, עָלִיָּה אַתְמָר (תהלים מא ב) אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל בְּיוֹם רָעָה יִמְלֹטְהוּ ה'. אִם יִשְׁאָר לוֹ בֶּן דְּאֲזִיל בְּאַרְחוּהִי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאַתְעַסֵּק בְּאוֹרֵייתָא, אֶפִּיק לוֹ מִן רָעָה. שְׁהֵם מִתְפָּרְדִים בְּאַרְבַּע פְּנוֹת הָעוֹלָם. בְּתִיב (ישעיה כט כב) כֹּה אָמַר ה' אֶל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם. יַעֲקֹב לֹא הוּא בְּעֵלְמָא, וְאַתָּה אָמַר אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם. אֲרָא תָא חֲזִי, בְּשִׁעֲתָא דְאַפִּילוּ לְאַבְרָהָם בְּנוֹרָא יִקְדִּיָּתָא, בְּקִדְמִיתָא הוּוּ דִּינִין לִיָּה לְעִילָא, אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, פְּרִסְיָא דִּילִי, זִילִי וְשׂוֹיְבִי לְאַבְרָהָם מִן אוּר כְּשָׂדִים, שְׁבִשְׁבִיל כְּבוֹדִי עֵבִיד מַה דְעֵבִיד. אָמְרוּ לִיָּה מְלֵאכֵי הַשָּׁרַת, רְבוּנוּ שְׁל עוֹלָם,

אֶל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלָי. וְאִם שָׁבוּ בְּתִיּוֹבָה - יָבֹא אֱלִימְלָךְ וְיָבֹא מַחְלוֹן. וְאִם שָׁבוּ כָּלִם - יָבֹא הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן, וְאִם לֹא - יָמוּתוּ. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (שם) וַתֵּצֵא מִן הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה שְׁמָה וּשְׁתֵּי כְלוּתֶיהָ עִמָּה, יֵצְאוּ מִהַגּוֹף. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הִיא הוֹלְכַת לְשׁוּמְרֵי גֵן הָעֲדָן, לְהַכְנִס לְגֵן הָעֲדָן. הֵם דּוֹחִים אוֹתָהּ הַחוּצָה, וְהוֹלְכַת בְּמִקְוֵם הַחֲשֵׁף. (שם) וַתְּהִי כָּל הָעִיר עֲלֵיהֶן וַתֵּאמְרֵן הַזֹּאת נַעֲמִי. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אוֹמְרַת, אֲנִי מְלֵאָה הַלְכְּתִי וְרִיקָם הַשִּׁיבְנִי ה', הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שְׁהִיָּה בִּי. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (שם) וְה' עָנָה בִּי, הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שְׁל יְהו"ה הָעִיד בִּי כָּל הַחֲטָאִים שְׁעִשִּׂיתִי. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יָבֹא הַנְּחֹשׁ וְיִקַּח אוֹתָהּ לְשִׁפְחָה. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אוֹמְרַת, (ישעיה א) אֵיכָה הָיְתָה לְזוֹנָה קְרִיָּה נְאֻמָּנָה מְלֵאֲתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יְלִין בַּהּ וְעַתָּה מְרֻצָּחִים. י"ו נִשְׁאָרוּ עָנִי וְדָל, (זכריה ט) עָנִי וְרוּכְבַּ עַל חֲמוֹר. דָּל, עָלִיו נְאֻמָּר (תהלים מא) אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל בְּיוֹם רָעָה יִמְלֹטְהוּ ה'. אִם יִשְׁאָר לוֹ בֶּן שֶׁהוּלֵךְ בְּדַרְכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִתְעַסֵּק בְּתוֹרָה, מוֹצִיאֵו מִן הָרָעָה, שְׁהֵם מִתְפָּרְדִים בְּאַרְבַּע פְּנוֹת הָעוֹלָם. בְּתִיב (ישעיה כט) כֹּה אָמַר ה' אֶל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם. יַעֲקֹב לֹא הוּא בְּעֵלְמָא, וְאַתָּה אוֹמַר אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם? אֲרָא בֹא וְרָאָה, בְּשִׁעָה שְׁהִפִּילוּ אֶת אַבְרָהָם בְּאֵשׁ הַיּוֹקְדָת, בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ דְנִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: כִּסָּא שְׁלִי, לְכִי וְהִצִּילִי אֶת אַבְרָהָם מֵאוּר כְּשָׂדִים, שְׁבִשְׁבִיל כְּבוֹדִי עָשָׂה מַה שְׁעָשָׂה. אָמְרוּ לוֹ מְלֵאכֵי הַשָּׁרַת: רְבוּנוּ

גברא דיפוק מיניה ישמעאל, דייעבדון להו לישראל מה דייעבדון. אמר להו פן יפוק מיניה יצחק, דיושיט קדליה על גבי מדבחא. אמרו ליה, הא עשו דנפיק מיניה דיחריב פי מקדשא. אמר, הא נפיק מיניה יעקב, דאיהו פורסיא שלימא. אמרו, הא ודאי בזכותא דייעקב ישתזיב. הדיא הוא דכתיב, כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם.

של עולם, האיש שיצא ממנו ישמעאל, שיעשו להם לישראל מה שיעשו? אמר להם: פן יצא ממנו יצחק, שיושיט צנארו על גבי המזבח. אמרו לו: הרי עשו שיצא ממנו יחריב את בית המקדש. אמר: הרי יצא ממנו יעקב, שהוא פסא שלם. אמרו: הרי ודאי בזכות יעקב ינצל. זהו שכתוב כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם.

ובשעתא דכפיתו לחנניה מישאל ועזריה, למרמי לגו אתון נורא יקידתא, פתח חנניה ואמר, (תהלים קיח ו) ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם. ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי. פתח מישאל ואמר, כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו פי בראותו ילדיו מעשה ידי וגו'.

ובשעה שפפתו את חנניה מישאל ועזריה לזרק אותם לתוף כבשן האש היוקדת, פתח חנניה ואמר (תהלים קיח) ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם. ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי. פתח מישאל ואמר (ישעיה כט) כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו פי בראותו ילדיו מעשה ידי וגו'.

ובההיא שעתא דנו דיניהון לעילא, אמר הקדוש ברוך הוא, (ישעיה מד ה) זה יאמר לה' אני, זה חנניה, שאמר ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי. וזה יקרא בשם יעקב, זה מישאל, שאמר כה אמר ה' אל בית יעקב וגו'. ובשם ישראל יכנה, זה עזריה, שאמר שמע ישראל.

ובאותה השעה דנו דינו למעלה. אמר הקדוש ברוך הוא: (ישעיה מד) זה יאמר לה' אני - זה חנניה, שאמר ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי. וזה יקרא בשם יעקב - זה מישאל, שאמר כה אמר ה' אל בית יעקב וגו'. ובשם ישראל יכנה - זה עזריה שאמר שמע ישראל.

תא חזי, בשעתא דאמר מישאל, כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם, עבדו ליצנות בלישניהון. אמר קודשא ברוך הוא, פורסייא דילי, ההוא ליצנותא דעבדו, שזיב לון בדרגא דא, כמה דשזיבת לאברהם. ולא עתה יבוש יעקב (דקנח ע"ב) ולא עתה פניו יחורו. בההיא שעתא, כל אינון דכפיתו לון, קטל לון שביבא דנורא.

בא וראה, בשעה שאמר מישאל כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם, עשו ליצנות בלשונם. אמר הקדוש ברוך הוא: הפסא שלי, אותה הליצנות שעשו תציל אותם בדרגה הזו, כמו שהצלתי את אברהם. ולא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו. באותה השעה, כל אותם שפפתו אותם, הרג אותם שביבא אש.

דניאר אמאי לא הוה עמהון. אמר בלביה, הא עבדו מיניה צלמא. ומלפא אמר,

למה דניאל לא היה עמהם? אמר בלבו: הרי עשו ממנו צלם,